C/2026/1687

13.3.2026.

PADOMES IETEIKUMS,

(2026. gada 9. marts),

par cilvēkkapitālu Eiropas Savienībā

(C/2026/1687)

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 148. panta 4. punktu,

ņemot vērā Nodarbinātības komitejas atzinumu,

tā kā:

(1) Eiropas sociālo tiesību pīlārs, ko Eiropas Parlaments, Padome un Komisija ir izsludinājuši 2017. gadā ([1]), ir virziena rādītājs augšupējai darba nosacījumu un dzīves apstākļu konverģencei ES. Tā pirmais princips apstiprina, ka "*ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu vispārīgo un profesionālo izglītību un mūžizglītību, lai varētu saglabāt un iegūt prasmes, kas ļauj pilnā mērā piedalīties sabiedrības dzīvē un veiksmīgi mainīt darbu darba tirgū.*"

(2) Paziņojumā "Konkurētspējas kompass" ([2]), ko Komisija pieņēma 2025. gada janvārī, ir izklāstīts ceļvedis ES ekonomikas dinamiskuma atjaunošanai un izaugsmes veicināšanai. Prasmju veicināšana ir atzīta par būtisku veicinātāju, atzīstot, ka augsti kvalificēts darbaspēks ir Eiropas ekonomikas mugurkauls, ražīguma, inovācijas un kvalitatīvu darbvietu virzītājspēks un taisnīgas zaļās un digitālās pārkārtošanās sekmētājs. Komisija 2025. gada martā pieņēma paziņojumu par prasmju savienību ([3]), uzsverot izšķirošo cilvēkkapitāla un uz nākotni vērstu prasmju nozīmi Savienības konkurētspējas un stratēģiskās autonomijas uzlabošanā, sagatavotības stiprināšanā un ilgtspējīgas labklājības atbalstīšanā. 2025. gadā Komisija publicēja arī divus paziņojumus par mākslīgo intelektu (MI), kuros cilvēki un prasmes ir izcelti kā ļoti būtiski aspekti ([4]) ([5]).

(3) Kā atzīts Komisijas paziņojumā "Prasmju savienība" ([6]), integrētā pieeja politikas koordinācijai un pastiprināta daudzpusējā uzraudzība Eiropas pusgada ietvaros nodrošina satvaru, lai virzītu nepieciešamās strukturālās reformas darba tirgos, kuras ir balstītas uz izglītības un mācību sistēmām un ieguldījumiem cilvēkkapitāla attīstīšanā.

(4) Šajā ieteikumā ir ņemts vērā kompetenču sadalījums starp ES un dalībvalstīm izglītības un mācību jomā un jo īpaši dalībvalstu atbildība par mācību saturu un savu izglītības un mācību sistēmu organizāciju, kā noteikts LESD 165. un 166. pantā. Rīkojoties saskaņā ar Savienībai Līgumos noteikto lomu un mērķi, Eiropas Komisija atbalsta kvalitatīvas izglītības attīstību dalībvalstīs, mudina tās sadarboties un sekmē savstarpēju mācīšanos, kas papildina to rīcību.

(5) Galvenais Eiropas sadarbības mērķis izglītības un mācību jomā kopš 2021. gada ir Eiropas izglītības telpas (EIT) izveide. Saistībā ar minēto, lai pilnībā izmantotu indivīdu un sabiedrības potenciālu, izglītība un mācības tiek aplūkotas no holistiskas perspektīvas. Jaunākie fakti liecina, ka ar ES sadarbību EIT izveidē ir izdevies īstenot svarīgas, jaunas ES līmeņa darbības, atbalstīt valstu reformas un izveidot ilgtspējīgus ceļus ciešākai Eiropas sadarbībai starp izglītības iestādēm. Tādējādi šī sadarbība palīdz arī cilvēkkapitāla attīstībā.

([1]) OV C 428, 13.12.2017., 10. lpp.
([2]) Komisijas 2025. gada 29. janvāra paziņojums "ES Konkurētspējas kompass" (COM(2025) 30 final).
([3]) Komisijas 2025. gada 5. marta paziņojums "Prasmju savienība" (COM(2025) 90 final).
([4]) Komisijas 2025. gada 9. aprīļa paziņojums "MI kontinenta rīcības plāns" (COM(2025) 165 final).
([5]) Komisijas 2025. gada 8. oktobra paziņojums "MI pielietošanas stratēģija" (COM(2025) 723 final), kurā ierosinātas nozaru un starpnozaru darbības, tostarp attiecībā uz MI pratību, prasmju pilnveidi, pārkvalifikāciju un prasmju apzināšanu, lai palielinātu MI ieviešanu galvenajās nozarēs un publiskajā sektorā.
([6]) Saskaņā ar Padomes rezolūciju par izglītību un apmācību Eiropas pusgadā: nodrošināt uz informāciju balstītas debates par reformām un ieguldījumiem (2020/C 64/01).

(6) Šis ieteikums ir paredzēts, lai papildinātu dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnes, jo īpaši, ņemot vērā cilvēkkapitāla dimensiju minētajā nodarbinātības politikā. Tajā ir apzinātas Eiropas Savienības kopīgo interešu jomas. Attiecīgā gadījumā katras dalībvalsts kontekstā šīs jomas vēlāk tiks analizētas valstu ziņojumos, un tām var pievērsties konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos, kas sniegti Eiropas pusgada cikla ietvaros. Šīm bažām piemīt arī svarīga teritoriālā dimensija, jo Eiropā pastāv ievērojamas teritoriālās atšķirības prasmju un cilvēkkapitāla spēju ziņā.

(7) Dalībvalstis visus aspektus, kas saistīti ar nodarbinātības rezultātiem ES, katru gadu izskata Nodarbinātības komitejā saskaņā ar LESD 150. pantu, ņemot vērā kopīgo gada ziņojumu par nodarbinātības situāciju Savienībā un par nodarbinātības pamatnostādņu īstenošanu (LESD 148. panta 5. punkts) un ņemot vērā informāciju, kas no dalībvalstīm saņemta ar gada progresa ziņojumu starpniecību (kuri kalpo arī LESD 148. panta 3. punkta mērķiem).

(8) ES saskaras ar nepārtrauktu darba ņēmēju un prasmju trūkumu. Tas ir apjomīgs visās dalībvalstīs, reģionos un nozarēs un ietekmē visu lielumu uzņēmumus. ES brīvo darbvietu rādītājs, kas ir mēraukla darbaspēka trūkuma noteikšanai, joprojām ir augsts, proti, 2,0 % apmērā (2025. gada 3. ceturksnis), un ir tuvu pirmspandēmijas līmenim ([7]). Kvalificēta darbaspēka trūkums kavē arī ieguldījumus un inovāciju: 68 % vidējo uzņēmumu 2023. gadā ziņoja, ka prasmju trūkums ir nopietna problēma ([8]), un 77 % uzņēmumu norādīja, ka prasmju trūkums 2024. gadā ir bijis šķērslis ilgtermiņa ieguldījumiem ([9]).

(9) Dažās nozarēs un profesijās ir vērojams liels darbaspēka un prasmju trūkumu ES mērogā. 2024. gadā ES visbiežāk darbaspēka ir trūcis tehniskā profila profesijās (tostarp metinātāji un griezēji, būvelektriķi un ar tiem radniecīgu nozaru elektriķi, santehniķi un cauruļu montētāji, skārdnieki) ražošanas un būvniecības nozarēs, veselības aprūpes profesijās (vecākās medicīnas māsas, vispārējās prakses ārsti un specialitāšu ārsti, veselības aprūpes asistenti un fizioterapeiti, un tiek lēsts, ka Eiropas Savienībā 2022. gadā trūka 1,2 miljonu ārstu, medmāsu un vecmāšu ([10])). Tajā pašā laikā tikai 12 % ES lauksaimnieku ir jaunāki par 40 gadiem, un tas var apdraudēt ES nodrošinātību ar pārtiku. Tāpat arī transporta nozarē ir plaši izplatīts izglītotu speciālistu trūkums visos transporta veidos (smago kravas automobiļu, kravas automobiļu, autobusu un tramvaju vadītāji, kā arī jūrnieki, jo īpaši virsnieki) ([11]), ([12]). Plaši izplatīts ir arī IKT speciālistu, būvinženieru un mācībspēku trūkums. IKT speciālisti bija tikai 5,0 % no darbaspēka, kas ir daudz mazāk par digitālās desmitgades mērķrādītāju 2030. gadam (10 %), turklāt pastāv ievērojama dzimumu nelīdzsvarotība. Saistībā ar zaļo pārkārtošanos vairākās dalībvalstīs ir noteiktas 24 profesijas, kurās trūkst darbaspēka, tostarp izolētāji, būvinženieri un gaisa kondicionēšanas un dzesēšanas iekārtu mehāniķi (14 dalībvalstīs), inženiertehniskie speciālisti (12 dalībvalstīs) un jumiķi (11 dalībvalstīs). Eiropai būs jāattīsta spēja veikt aprites pamatuzdevumus, kas jāpielāgo no lineārām uz aprites sistēmām un tirgiem. Šīs prasmes attiecas uz visiem līmeņiem – no arhitektiem un inženieriem līdz atkritumu savācējiem un šķirotājiem.

(10) Tehnoloģiskais progress un zaļā un digitālā pārkārtošanās vēl vairāk palielinās pieprasījumu pēc jaunām prasmēm un saasinās pašreizējo prasmju trūkumu un neatbilstību. Pieaugot MI, atjaunīgo energoresursu tehnoloģiju, biotehnoloģiju, aizsardzības, kosmosa un drošības vajadzībām, kā arī sarežģītai datu analīzei, pieaug pieprasījums pēc speciālistiem dabaszinātņu, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (*STEM*) jomās.

([7]) Vidējais brīvo darbvietu rādītājs laikposmā no 2013. līdz 2019. gadam bija 1,7 %.
([8]) Eirobarometrs Nr. 537 11/2023.
([9]) EIB 2024. gada investīciju apsekojums: pārskats par Eiropas Savienību https://www.eib.org/attachments/lucalli/20240238_econ_eibis_2024_eu_en.pdf
([10]) Eiropas Komisijas/ESAO 2024. gada ziņojums "Pārskats par veselību Eiropā".
([11]) *EURES_Report_on_labour_shortages_and_surpluses_2024*.
([12]) *Seafarers - Mobility and Transport - European Commission*.

(11) 2025. gada ziņojumā par stāvokli digitālajā desmitgadē (*SDD25*) ir uzsvērts, ka darba tirgū turpina palielināties plaisa starp pieprasījumu un pieejamajiem talantiem, jo īpaši tādās jomās kā mākslīgais intelekts, kiberdrošība, datu analīze un pusvadītāju tehnoloģijas. ES līdz 2027. gadam būs vajadzīgi 6,2–7 miljoni ar MI saistītu darba ņēmēju, un aptuveni 60 % darbaspēka būs vajadzīgas MI prasmes ([13]). Kiberdrošības jomā ir konstatēts aptuveni 300 000 speciālistu trūkums, savukārt pusvadītāju jomā, ņemot vērā pašreizējās tendences, būs jānovērš gandrīz 100 000 jaunu speciālistu trūkums. Dalībvalstu ceļveži liecina, ka arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta digitālajai izglītībai un mūžizglītībai, taču centieni joprojām ir sadrumstaloti un nevienmērīgi, un mazkvalificētu un nepietiekami pārstāvētu grupu iesaiste arvien ir ierobežota. Prognozes liecina, ka bez spēcīgākas kopīgās rīcības un ilgtspējīgiem ieguldījumiem ES nesasniegs digitālo prasmju mērķrādītājus ([14]).

(12) Kopš 2023. gada ir pakāpeniski palielinājušies pārstrukturēšanas pasākumi un plānotā darbvietu samazināšana. Dažādi pārstrukturēšanas pasākumi un īstermiņa pārmaiņas ir veicinājuši izpratni par to, ka ir nepieciešama steidzama rīcība. 2024. gadā plānotais darbvietu samazinājums visā ES sasniedza aptuveni 65 000, kas koncentrējās konkrētās nozarēs un reģionos ([15]). Visvairāk tika skartas autobūves, telekomunikāciju un pasta pakalpojumu nozares. Laikposmā no 2019. līdz 2024. gadam autobūves nozare visā ES zaudēja aptuveni 240 000 darbvietu ([16]). Arī Eiropas tērauda nozare saskaras ar pieaugošu spiedienu, proti, 2024. gadā tika likvidēts 18 000 darbvietu, savukārt ķīmijas nozare 2023. un 2024. gadā ir samazinājusi darbvietu skaitu par aptuveni 15 000. Tas ir īpaši satraucoši, ņemot vērā nozares izšķirošo nozīmi aizsardzības un kosmosa spēju veidošanā. Kopumā darba tirgu negatīvi ietekmē tirdzniecības plūsmu traucējumi, vājāks globālais pieprasījums un augstākas enerģijas izmaksas.

(13) Paredzams, ka pārkārtošanās uz klimatneitralitāti, kas jau ietekmē nodarbinātības izaugsmi, līdz 2030. gadam varētu radīt 1–2,5 miljonus papildu darbvietu, ja to papildinās efektīva politika. Neto nulles emisiju industrijas aktā ([17]) tiek lēsts, ka līdz 2030. gadam neto nulles emisiju industrijās ražošanas darbvietu skaits palielināsies par 350 000. Turklāt, lai sasniegtu ES 2030. gada mērķrādītājus vēja un saules enerģijas jomā, līdz 2030. gadam ir vajadzīgi aptuveni 130 000 līdz 145 000 papildu kvalificētu darbinieku un ar tiem saistītas investīcijas prasmēs 1,1–1,4 miljardu EUR apmērā. Paredzams, ka līdz 2035. gadam būvniecības nozarē tiks radītas 4,2 miljonu darbvietu. To vidū ir tādu darba ņēmēju aizstāšana, kuri pamet nozari, un 88 000 jaunu darbvietu radīšana, ko veicina arī ēku renovācija ([18]). Paredzams arī, ka bruņotie spēki un aizsardzības industrija ievērojami palielinās nodarbinātības līmeni, jo īpaši attiecībā uz personām ar *STEM* un profesionālās izglītības un apmācību (PIA) pieredzi.

(14) Vērā ņemamais darbaspēka un prasmju trūkums iepriekš minētajās nozarēs un reģionos visā ES turpmākajos gados, visticamāk, saasināsies, to veicinās sabiedrības novecošana un pieaugošais pieprasījums pēc darbaspēka ES stratēģiski svarīgās nozarēs, piemēram, i) progresīvās digitālajās tehnoloģijās; ii) pārejā uz tīru enerģiju un rūpniecības dekarbonizācijā, tostarp aprites ekonomikā; iii) veselības nozarē un biotehnoloģijās, lauksaimniecībā un zivsaimniecībā, akvakultūrā un bioekonomikā; kā arī iv) aizsardzības industrijā un kosmosa jomā. Šīs problēmas radīs ievērojamu spiedienu uz ekonomiku un darba tirgiem, uzsverot steidzamu nepieciešamību rīkoties proaktīvi. Tāpēc tagad ir ļoti svarīgi ar mērķtiecīgu un dinamisku politiku un investīcijām izglītībā, mācībās, kā arī prasmju pilnveidē un pārkvalifikācijā saglabāt un uzlabot ES cilvēkkapitālu, ņemot vērā attiecīgās nozares politiku. Veicinot tādu darbaspēku, kas prot izmantot tehnoloģisko progresu, pielāgoties mainīgajām rūpniecības vajadzībām un izmantot jaunās iespējas, ES var ne tikai mazināt pašreizējo un turpmāko darbaspēka un prasmju trūkumu, bet arī stiprināt ilgtermiņa ekonomikas noturību un globālo konkurētspēju. Turklāt piekļuve cenas ziņā pieejamiem mājokļiem arī var atvieglot darbaspēka un izglītības mobilitāti un veicināt cilvēkkapitāla un konkurētspējas attīstību.

([13]) Eiropas MI talantu veidošana un stiprināšana, 2025. gads.
([14]) 2024. gada ziņojumā par stāvokli digitālajā desmitgadē ir aprēķināts, ka bez turpmākas rīcības līdz 2030. gadam tikai 59,8 % pieaugušo iedzīvotāju būs vismaz digitālās pamatprasmes, kas ir daudz mazāk par 80 % mērķrādītāju.
([15]) Eiropas Komisija: Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts, *"Labour market and wage developments in Europe – Annual review 2025"*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2025, https://data.europa.eu/doi/10.2767/1810636.
([16]) *Eurostat*, [lfsa_egan22d] *Employed persons by detailed economic activity (NACE Rev. 2 two-digit level) (2008-2026)*.
([17]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1735 (2024. gada 13. jūnijs) par pasākumu satvara izveidi Eiropas neto nulles emisiju tehnoloģiju izgatavošanas ekosistēmas stiprināšanai un ar ko groza Regulu (ES) 2018/1724.
([18]) *Cedefop*. (2023). *The greening of the EU construction sector: skills intelligence. Data insights series.*

(15) Eiropas izglītības un mācību sistēmas saskaras ar grūtībām nodrošināt visiem izglītojamajiem, jo īpaši tiem, kas nāk no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides, kā arī mazkvalificētiem darba ņēmējiem, migrantiem, personām ar invaliditāti un romiem, stabilus prasmju pamatus, kas viņiem ļautu aktīvi piedalīties darba tirgū. Pēdējo desmitgažu laikā ir pasliktinājušās sekmes matemātikā, lasīšanā un dabaszinātnēs, proti, 2022. gadā aptuveni 30 % 15 gadus vecu jauniešu bija nesekmīgi matemātikā un 25 % – lasīšanā un dabaszinātnēs. 2022. gadā tikai 16 % nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu bija labas sekmes lasīšanā, matemātikā vai dabaszinātnēs, kas ir kritums salīdzinājumā ar 21 % 2015. gadā ([19]). Ir divreiz lielāka iespējamība, ka migrantu izcelsmes skolēni pametīs izglītības un mācību sistēmu ar zemu kvalifikāciju vai bez tās ([20]). Šīs problēmas vēl vairāk saasina atšķirības piekļuvē kvalitatīvai un iekļaujošai izglītībai un mācībām mazāk attīstītos reģionos un nelabvēlīgā situācijā esošos, lauku un attālos apvidos. Vairāk nekā 40 % astotklasnieku trūkst digitālo pamatprasmju ([21]). Sekmīgas digitālās pārveides nolūkiem būtiski ir stiprināt digitālās prasmes, tostarp, izmantojot digitālo mācīšanos, testēšanas rīkus un efektīvu, atbildīgu, iekļaujošu un ētisku MI izmantošanu. Vienlaikus būs svarīgi pievērst uzmanību iespējams kaitīgajām digitālo ierīču izmantošanas sekām, jo īpaši attiecībā uz gados jaunākiem izglītojamajiem. Grūtības, ar ko saskaras bērnībā, turpinās arī pieauguša cilvēka vecumā: katram piektajam pieaugušajam ir grūtības ar lasīšanu un rakstīšanu. Izglītībai un mācībām ir piešķirama būtiska nozīme, lai sagatavotu izglītojamos kļūt par aktīviem pilsoņiem, piedalīties demokrātiskajā dzīvē, atklāt maldinošu informāciju un droši, atbildīgi un ilgtspējīgi izmantot digitālās tehnoloģijas. 73 % jauniešu (vecumā no 15 līdz 30 gadiem) norādīja, ka izglītība ir nodrošinājusi viņiem nepieciešamo prasmju līmeni dezinformācijas atpazīšanai.

(16) Neraugoties uz augsto nodarbinātības rādīju attiecībā uz nesenajiem PIA absolventiem (četri no pieciem 2024. gadā), PIA un māceklība joprojām saskaras ar problēmām tās pievilcības ziņā, un daudzas profesionālās izglītības programmas cieš no stereotipiem un no kopumā nepietiekamas atzinības sabiedrībā. 2023. gadā *STEM* programmās tika uzņemti 3,75 miljoni PIA izglītojamo visā ES, kas ir 36,3 % no visiem vidēja līmeņa PIA audzēkņiem. Tas joprojām ļoti atšķiras no ES līmeņa mērķrādītāja, ko Komisija ir ierosinājusi stratēģiskajā plānā *STEM* izglītības jomā, proti, līdz 2030. gadam sasniegt vismaz 45 %, kas pašreizējā uzņemšanas līmenī nozīmētu, ka vēl 900 000 PIA audzēkņu būtu jāpievēršas *STEM* jomai. Vidējā profesionālās izglītības un mācību līmenī *STEM* jomās ir ļoti nepietiekami pārstāvētas skolnieces vai studentes.

(17) Terciārās izglītības līmenī, neraugoties uz lielo pieprasījumu daudzās *STEM* jomās, aptuveni pusē dalībvalstu laikposmā no 2015. līdz 2023. gadam tika reģistrēts *STEM* studentu skaita samazinājums, kas pašlaik atbilst 26,9 % studentu un ļoti atšķiras no 2030. gada mērķrādītāja, ko Komisija ir ierosinājusi stratēģiskajā plānā *STEM* izglītības jomā un kas *STEM* jomās terciārā līmenī paredz vismaz 32 % studentu. Salīdzinājumā ar citām ekonomiski attīstītajām valstīm ES ir otrais zemākais *STEM* terciārās izglītības absolventu īpatsvars uz tūkstoti jauniešu (14,3). Doktorantūras līmenī teju četri no desmit studentiem ir uzņemti *STEM* jomās, bet tikai ļoti neliela daļa IKT jomā. Šo problēmu saasina arī nepietiekama sieviešu pārstāvība *STEM* jomā. IKT ir joma, kurā no visām izglītības jomām sieviešu līdzdalība ir viszemākā un kurā sievietes ir tikai piektdaļa no studentiem. Bažas joprojām rada priekšlaicīga augstākās izglītības pamešana, jo īpaši bakalaura līmenī: tikai 63 % terciārā līmeņa izglītības studentu iegūst *STEM* grādu trīs gadu laikā pēc teorētiskā kursa beigām.

(18) Izglītības kvalitāti būtiski apdraud kvalificētu skolotāju trūkums daudzās dalībvalstīs, reģionos, pilsētās un attālos un lauku apvidos. 2024. gadā aptuveni katrs piektais skolotājs ([22]) strādāja skolā, kurā trūka kvalificētu skolotāju, un tas ierobežoja mācību kvalitāti. Turklāt skolotāju darbaspēka novecošana turpmākajos gados samazinās pieejamo skolotāju skaitu. 2023. gadā 25 % (kas ir vairāk nekā 1 300 000) klašu skolotāju no pamatskolas līdz vidusskolas līmenim bija 55 gadus veci vai vecāki. Turklāt saskatītais profesijas pievilcības trūkums un nepietiekamā atzīšana sabiedrībā, kā arī zemie ienākumi (salīdzinājumā ar citām profesijām, kurās var strādāt ar tādu kvalifikāciju) veicina skolotāju trūkumu visā ES. Problēmas saasina akūts *STEM* skolotāju trūkums. Dažu teritoriju pievilcības trūkums var ietekmēt arī skolotāju noturēšanu nelabvēlīgā situācijā esošos, lauku un attālos apvidos. Papildu bažas rada skolotāju gatavība tikt galā ar skolēniem, kuriem ir invaliditāte un/vai īpašas izglītības vajadzības, un/vai sociālekonomiski nelabvēlīgi apstākļi. Turklāt nekonsekventa tehnoloģiju izmantošana skolās, nepietiekams digitālo prasmju novērtējums un atšķirīga skolotāju sagatavotība ir kavējusi uzlabot jauniešu digitālās prasmes, neraugoties uz lielākiem ieguldījumiem digitālajā infrastruktūrā un izglītībā visās dalībvalstīs un reģionos.

([19]) Sk. ESAO Starptautisko skolēnu novērtēšanas programmu (*PISA*).
([20]) *Eurostat*, [edat_lfse_02] *Early leavers from education and training by country of birth*.
([21]) Sk. starptautisko pētījumu par datorpratību un infopratību (*ICILS*).
([22]) 22 ES dalībvalstīs, kas piedalās *TALIS* 2024. ESAO (2025), *TALIS* 2024. gada rezultāti. *State of Teaching, TALIS, OECD Publishing*, Parīze, https://doi.org/10.1787/90df6235-en.

(19) Joprojām izglītības un mācību sistēmām visā Eiropas Savienībā problēmas sagādā izglītības un mācību programmu pielāgošana mainīgajam pieprasījumam darba tirgū. Nozaru prasmju akadēmijas un līdzīgas iniciatīvas, kā aicināts arī paziņojumā par tīras rūpniecības kursu ([23]), var palīdzēt izstrādāt attiecīgo mācību saturu un mācību programmas ([24]). Dažas dalībvalstis ir veikušas attiecīgās reformas, tomēr joprojām pastāv būtiskas atšķirības starp tām kompetencēm, ko izglītojamie iegūst, un tām, ko pieprasa darba devēji. Piemēram, lai gan 90 % darbvietu ir vajadzīgas digitālās pamatprasmes, šādas prasmes ir tikai 55,6 % pieaugušo ES. Eiropas Savienībā tā ir arī problēma jauniešu vidū. Tā kā 42,5 % astotklasnieku nav pietiekamu digitālo pamatprasmju, ir daudz jādara, lai sasniegtu ES mērķrādītāju, proti, lai šādu skolēnu būtu mazāk par 15 % ([25]). Līdz ar MI attīstību digitālā pamatpratība kļūst arvien nepietiekamāka, un arvien vairāk jaunu iesācēju darbvietu no jaunajiem absolventiem prasa padziļinātas MI prasmes, kā arī kritisko un stratēģisko domāšanu. Šajā neatbilstības kontekstā, kura pastāv starp darba tirgū vajadzīgajām un pieejamajām prasmēm, ir svarīgi nodrošināt PIA atbilstību darba tirgus vajadzībām, aktīvi iesaistot arī sociālos partnerus, un tas pats attiecas uz augstāko izglītību. Studiju programmām ir svarīga nozīme, lai reaģētu uz jaunām vajadzībām pēc daudzdisciplīnu un starpnozaru prasmēm nākotnē, un tā ir būtiska jaunu zināšanu un tehnoloģiju attīstībā un izmantošanā. Domājot par jauniešiem, – absolventu nodarbināmību kopumā palielina darba vidē balstītu mācību integrēšana izglītības un mācību programmās: to neseno PIA absolventu nodarbinātības līmenis, kuri piedalījās darba vidē balstītās mācībās, 2024. gadā bija 84,3 % salīdzinājumā ar 69,7 % to, kuri to nedarīja ([26]).

(20) Mūžizglītība, tostarp prasmju pilnveide un pārkvalifikācija, ir būtiska, lai cilvēki varētu iet kopsolī ar strauji mainīgo darba tirgu, tostarp pāriet no nozarēm, kurās vērojama lejupslīde, uz augošām nozarēm. Tomēr 2022. gadā tikai 39,5 % pieaugušo bija piedalījušies mācībās iepriekšējā gadā, kas ir par vairāk nekā 20 procentpunktiem mazāk nekā ES pamatmērķrādītājs, proti, 60 % līdz 2030. gadam ([27]). Mazkvalificēti pieaugušie, kuri gūtu vislielāko labumu no mācībām, tajās piedalās ievērojami mazāk (11,3 %). Līdzdalība ir zemāka mazāk attīstītos reģionos un stagnējošās teritorijās, tostarp lauku un attālos reģionos, kā arī neaizsargātās grupās, kas saskaras ar papildu šķēršļiem piekļuvē mācībām. Šī trūkuma novēršanai ir izšķiroša nozīme, lai mūžizglītība kļūtu par manāmu realitāti visiem, un tai ir vajadzīga paātrināta un koordinēta dalībvalstu, uzņēmumu un sociālo partneru rīcība, kas vienlaikus ņem vērā to lomu un autonomiju. ES pašlaik ir ļoti zems finanšpratības līmenis. Saskaņā ar 2023. gada Eirobarometra aptauju augsts zināšanu līmenis finanšu jomā ir aptuveni ceturtdaļai (26 %) ES iedzīvotāju.

(21) Mūžilgai profesionālajai orientācijai ir izšķiroša nozīme, lai cilvēki tiktu galā ar pāreju no viena darba uz citu un pielāgotos mainīgajiem darba tirgus apstākļiem. Mūžilga profesionālā orientācija ir nepārtraukts process, kas iedzīvotājiem jebkurā vecumā dod iespēju apzināt savas spējas, kompetences un intereses, pieņemt uz informāciju balstītus lēmumus par izglītību, mācībām un profesiju un pārvaldīt savu individuālo mūža gājumu. Mūžilgas profesionālās orientācijas integrēšana mūžizglītības stratēģijās stiprina karjeras vadības prasmes, visiem iedzīvotājiem atvieglo piekļuvi profesionālās orientācijas pakalpojumiem un garantē kvalitātes nodrošināšanu un koordināciju starp ieinteresētajām personām. Šie principi ir būtiski, lai atbalstītu cilvēkkapitāla attīstību un veicinātu noturību un pielāgošanās spēju tehnoloģiskās, zaļās un demogrāfiskās pārkārtošanās apstākļos. Padomes 2022. gada 16. jūnija ieteikumā par individuālajiem mācību kontiem ir iekļauts apgalvojums, ka profesionālā orientācija ir daļa no plašākiem veicinošiem pamatnosacījumiem, lai efektīvāk izmantotu individuālās tiesības uz mācībām. Padomes 2022. gada 16. jūnija Ieteikumā par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem ir iekļauts būtisks princips attiecībā uz profesionālo orientāciju.

(22) Nākotnes prasībām atbilstošām izglītības un mācību sistēmām ir vajadzīgs pienācīgs finansējums. Bezdarbība izmaksā dārgi: ikgadējās sociālās izmaksas par priekšlaicīgu izglītības pamešanu visā pasaulē līdz 2030. gadam sasniegs 6 triljonus USD ([28]). Pamatprasmju līmeņa pazemināšanās jauniešu vidū visās ESAO valstīs varētu samazināt ilgtermiņa daudzfaktoru ražīguma pieaugumu par aptuveni 3 %. Ieguldījumi cilvēkkapitālā, tostarp iedzīvotāju veselībā un politikā, kas to atbalsta, veicina augstāku ražīgumu un ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi.

([23]) Komisijas paziņojums (2025. gada 26. februāris) "Tīras rūpniecības kurss – kopīgs konkurētspējas un dekarbonizācijas ceļvedis" (COM(2025)85).

([24]) Digitālās desmitgades programmas gada ziņojumos ir izklāstītas svarīgākās reformas, kas dalībvalstīm jāveic, lai risinātu problēmas šajā jomā.

([25]) 2023. gada starptautiskais pētījums par datorpratību un infopratību (*ICILS*), ko veic Starptautiskā Izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācija (*IEA*).

([26]) Pamatojoties uz Eiropas darbaspēka apsekojumu, uz īpašu datu izguvi.

([27]) Dalība pieaugušo izglītībā, izņemot uzraudzītu apmācību darbavietā, saskaņā ar pieaugušo izglītības apsekojumu.

([28]) *Brunello, G., Rocco, L., Eck, M., 2024, The price of inaction: the global private, fiscal and social costs of children and youth not learning, UNESCO*

(23) Publiskie izdevumi vien nevar apmierināt prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas vajadzības, ņemot vērā pārmaiņu problēmas, ar kurām saskaras ES. Pieaugušajiem galvenais mācību veids ir ar darbu saistītas mācības (2022. gadā četri no pieciem pieaugušajiem izglītojamajiem). Šādas mācības galvenokārt finansē darba devēji (gandrīz 90 % no visas ar darbu saistītās pieaugušo izglītības). Tomēr katrs trešais uzņēmums nevienam no saviem darbiniekiem nenodrošina nekādus kursus vai cita veida mācības, un viens no galvenajiem piesauktajiem šķēršļiem ir izmaksas (kopā ar darba slodzi un laika ierobežojumiem). Stimulējot efektīvus privātos izdevumus par prasmēm, tostarp, sasaistot publisko iepirkumu ar mācību saistībām, uzņēmumi tiek mudināti uzņemties lielāku atbildību par sava darbaspēka prasmju attīstīšanu. Valsts atbalsta noteikumi ļauj atbalstīt mācības, prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, ko nodrošina pakalpojumu sniedzēji, tostarp mazie un vidējie uzņēmumi, ja ir izpildīti attiecīgie nosacījumi. Paziņojumā par prasmju savienību ir aicinājums novērtēt attiecīgos noteikumus, lai nodrošinātu, ka tie sniedz labākus stimulus rūpniecībai, tostarp sociālajai ekonomikai, ieguldīt darba ņēmēju prasmju pilnveidē un pārkvalifikācijā. Publiskā un privātā sektora partnerības var mobilizēt papildu ieguldījumus prasmēs un veicināt sadarbību, kā arī nodrošināt labākus stimulus rūpniecībai, tostarp sociālajai ekonomikai, ieguldīt darba ņēmēju prasmju pilnveidē un pārkvalifikācijā un veicināt sadarbību.

(24) Kaut arī publiskie ieguldījumi sākotnējā izglītībā dažu pēdējo desmitgažu laikā ir ievērojami, izglītības kvalitāte dažās dalībvalstīs un reģionos stagnē vai pasliktinās. Lai maksimāli palielinātu izglītībā, mācībās un prasmēs veikto ieguldījumu efektivitāti un iedarbīgumu, būtiska uzmanība ir jāpievērš ietekmes novērtējumiem un izvērtējumiem, ko ideālā gadījumā veic pirms īstenošanas, tās laikā un pēc tās, iesaistot visas attiecīgās ieinteresētās personas un pēc iespējas izmantojot savlaicīgus un uzticamus administratīvos datus ([29]). Sociālo ieguldījumu zināšanu centra izveide un starptautiski saskaņotu (*UNECE*) izglītības un mācību satelītkontu integrēšana ([30]) nacionālajos kontos var uzlabot politikas izvērtēšanu un nodrošināt precīzāku cilvēkkapitālā veikto ieguldījumu atdeves izteikšanu skaitļos. Komisija ir arī izveidojusi Mācību laboratoriju ieguldījumiem kvalitatīvā izglītībā un mācībās ([31]), kura palīdz dalībvalstīm veikt politikas novērtējumus izglītības jomā, lai publiskos izdevumus izglītībai un mācībām padarītu rentablākus un uz pierādījumiem balstītus.

(25) Efektīvai un nākotnes prasībām atbilstošai izglītības un mācību politikai ir būtiska pieejama, viegli saprotama, mērķtiecīga un atjaunināta prasmju apzināšana. Tomēr prasmju apzināšana ES joprojām ir sadrumstalota, un tas kavē uz informāciju balstītu lēmumu pieņemšanu. Neraugoties uz prasmju prognozēšanas metožu izmantošanu dalībvalstīs, joprojām pastāv būtiskas problēmas, tostarp taksonomiju daudzveidība, datu avotu un metožu sarežģītība un ierobežojumi attiecībā uz datu ticamību un detalizācijas pakāpi, kas var ierobežot informācijas izmantojamību. Prognozes par nākotnes pieprasījumu pēc konkrētas profesijas mēdz būtiski atšķirties, atspoguļojot atšķirīgus pieņēmumus par uzdevumu automatizācijas pakāpi un plašāku ekonomisko un demogrāfisko kontekstu. Lai politika būtu pārdomātāka, šie avoti ir jāsalīdzina un jāapvieno.

(26) Gandrīz katrs trešais darba ņēmējs ES strādā darbu, kas neatbilst viņa prasmēm, un tas liecina par neoptimālu darbaspēka potenciāla izmantošanu. Atzīstot, cik svarīgi ir saglabāt kvalitātes standartus, lai aizsargātu vispārējo interešu mērķus, un ievērot ES tiesību aktus, pārāk stingrs dažu profesiju regulējums un apgrūtinošas atzīšanas procedūras rada šķēršļus ienākšanai tirgū un samazina mobilitāti darba tirgū. Tas vairo prasmju neatbilstību un darbaspēka trūkumu gan valstu, gan ES līmenī.

(27) Eiropas darba devēji saskaras ar grūtībām pieņemt darbā darba ņēmējus no valstīm ārpus ES. Mazāk nekā katrs desmitais mazais un vidējais uzņēmums, reaģējot uz prasmju trūkumu, ir pieņēmis darbā darba ņēmējus no trešām valstīm, un lielākajai daļai šo uzņēmumu šis process ir bijis sarežģīts. Trešo valstu valstspiederīgie bieži saskaras ar sadrumstalotām un lēnām procedūrām kvalifikāciju atzīšanai, kā arī ar pārāk augstas kvalifikācijas un prasmju neatbilstības problēmām. Pārāk augstas kvalifikācijas rādītāji trešo valstu valstspiederīgajiem var būt divreiz augstāki nekā ES valstspiederīgajiem,

AR ŠO IESAKA dalībvalstīm, saskaņā ar valsts kompetenci un ņemot vērā apstākļus valstī, 2026.–2027. gadā rīkoties šādi.

([29]) Sk. Padomes 2024. gada 20. jūnija secinājumus par darba tirgus, prasmju un sociālās politikas lomu noturīgām ekonomikām un Brīvprātīgos pamatprincipus ES dalībvalstīm, ar kuriem izvērtē, kāda ekonomiskā ietekme ir reformām un sociālajām investīcijām darba tirgū, prasmēs un sociālās politikas jomās. 2024. gada jūnijs.

([30]) Satelītkonti ir papildu satvari, kas paplašina nacionālos pamatkontus, sniedzot papildu informāciju par konkrētām jomām. Izglītības un mācību satelītkonti skaitliski izsaka ieguldījumus cilvēkkapitālā, mērot izdevumus par formālo izglītību, profesionālajām mācībam un neformālo izglītību.

([31]) https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/learning-lab

1. Novērst prasmju trūkumu stratēģiskajās nozarēs

— Vadīt darbības prasmju trūkuma novēršanai, īpašu uzmanību pievēršot profesijām, kurās ir īpaši vajadzīgas dabaszinātņu, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (*STEM*) prasmes, tostarp IKT un MI, nozarēs, kas ir stratēģiski svarīgas konkurētspējai un noturībai (piemēram, digitālās un tīrās tehnoloģijas, aprites ekonomika un rūpniecības dekarbonizācija, veselība un biotehnoloģijas, lauksaimniecība un zivsaimniecība, akvakultūra, bioekonomika, aizsardzības rūpniecība un kosmosa nozare).

— Stiprināt paātrinātu nākotnes prasībām un darba tirgum atbilstošu prasmju nodrošināšanu ilgtermiņā stratēģiski svarīgās jomās, veicinot partnerības starp izglītības un mācību nodrošinātājiem, valsts nodarbinātības dienestiem, sociālajiem partneriem un atsevišķiem uzņēmumiem, kā arī publiskajām struktūrām, tostarp reģionālā un vietējā līmenī.

— Samazināt šķēršļus ienākšanai reglamentētās profesijās un veikt pasākumus, lai veicinātu ātrāku kvalifikāciju atzīšanu stratēģiskās nozarēs ES un trešo valstu valstspiederīgajiem, vienlaikus saglabājot kvalitātes standartus.

2. Stiprināt pamatprasmes, lai veidotu stabilu pamatu labākai konkurētspējai

— Stiprināt rakstpratības, matemātikas (tostarp finanšpratības), dabaszinātņu, digitālo un pilsoniskuma prasmju apguvi no agrīna vecuma un visu pieaugušā mūžu un visos izglītības un mācību līmeņos un veidos, īpašu uzmanību pievēršot sociālekonomiski nelabvēlīgā situācijā esošām grupām un personām ar invaliditāti un vienlaikus atbalstot arī talantīgākos cilvēkus. Veikt pasākumus, lai sasniegtu ES līmeņa mērķrādītājus, par kuriem Eiropas izglītības telpā panākta vienošanās attiecībā uz skolēniem līdz 15 gadu vecumam ar nepietiekamām sekmēm pamatprasmēs.

— Nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīvai pirmsskolas izglītībai un aprūpei, lai mazinātu atšķirības sekmēs.

— Nodrošināt piemērotus stimulus, lai palielinātu skolotāja profesijas pievilcību, jo īpaši *STEM* priekšmetos. Atbalstīt sākotnējo izglītību un pastāvīgu profesionālo izaugsmi visos līmeņos, tostarp iekļaujošas un dzimumsensitīvas mācīšanas pieejas.

— Stiprināt skolēnu, mācekļu, studentu un mūžizglītības apguvēju digitālās prasmes, tostarp mākslīgā intelekta (MI) pratību apvienojumā ar kritisko domāšanu, izmantot digitālos testēšanas rīkus progresa uzraudzībai un mācīt skolotājiem ar tehnoloģijām uzlabotu mācīšanos. Veicināt efektīvu, atbildīgu, iekļaujošu un ētisku MI izmantošanu.

— Identificēt problēmas un pievērsties digitālo ierīču izmantošanas ietekmei uz akadēmisko sniegumu un garīgo un fizisko labbūtību.

3. Stiprināt profesionālo izglītību un apmācību (PIA) konkurētspējas veicināšanai

— Uzlabot PIA un māceklības kvalitāti un pievilcību, tostarp novēršot negatīvus priekšstatus, stiprinot nelabvēlīgā situācijā esošu grupu iekļautību un novēršot dzimumu stereotipus, jo īpaši *STEM* programmās.

— Izstrādāt un īstenot politiku vai stratēģijas, lai palielinātu sākotnējā vidēja līmeņa PIA izglītojamo īpatsvaru, kuri uzņemti *STEM* jomās, jo īpaši studenšu īpatsvaru, un lai sasniegtu to, ka vismaz 12 % ([32]) PIA izglītojamo gūst mācīšanās pieredzi ārvalstīs.

— Sekmēt it īpaši pietiekamu *STEM* skolotāju un pasniedzēju skaitu un sadarbībā ar uzņēmumiem veicināt darba vidē balstītās mācības.

4. Uzlabot terciārās izglītības rezultātus *STEM* jomā

— Kāpināt terciārās izglītības *STEM* programmu (tostarp augstākā līmeņa profesionālo programmu) spējas, atbilstību un pievilcību jauniešu acīs, īpaši IKT un MI jomās, nozarēs, kurās ir liels darbaspēka un prasmju trūkums, un stratēģiskajās jomās. Veicināt pasākumus, lai nodrošinātu pilnvērtīgas iespējas studentēm šajās jomās.

— Veicināt absolventu MI pratību, kā arī kritisko un stratēģisko domāšanu, sekmēt starpdisciplināras pieejas un uzlabot terciārā līmeņa *STEM* programmu internacionalizāciju (tostarp augstāka līmeņa profesionālās izglītības programmu internacionalizāciju), jo īpaši, izmantojot kopīgas transnacionālās programmas.

([32]) Sk. Padomes Ieteikumu (2024. gada 13. maijs) "Eiropa kustībā – mācību mobilitātes iespējas visiem".

5. Ieguldīt izglītībā, mācībās un prasmēs

— Veicināt efektīvus un iedarbīgus publiskos izdevumus izglītībai un prasmēm, kas ir samērīgi ar apzinātajām problēmām un saskaņotajiem mērķiem un mērķrādītājiem, tostarp, izmantojot kohēzijas politikas fondus, tajā skaitā Eiropas Sociālo fondu Plus.

— Veicināt privātās investīcijas kvalitatīvā prasmju pilnveidē un pārkvalifikācijā un izmantot *InvestEU* sociālo investīciju un prasmju politikas logu, un nodrošināt sinerģiju ar publiskajām investīcijām.

— Regulāri uzraudzīt un izvērtēt investīcijas izglītībā un prasmēs valsts, reģionālā un vietējā līmenī, izmantojot stabilas un pielāgotas ietekmes novērtēšanas un izvērtēšanas metodes un vienlaikus izvairoties no nevajadzīga administratīvā sloga. Gadījumos, kad tas uzskatāms par lietderīgu, balstīties uz Padomes apstiprinātajiem Brīvprātīgajiem pamatprincipiem ([33]), lai sniegtu informāciju uz gūtajām atziņām balstītai politikas veidošanai.

— Nodrošināt administratīvo datu izmantošanu, lai novērtētu publiskā un privātā sektora izdevumu efektivitāti un iedarbīgumu izglītībā un mācībās.

6. Apzināt prasmes, kas vajadzīgas statusa maiņai darba tirgū

— Izstrādāt un piemērot metodiku lielo datu un MI izmantošanai, lai nodrošinātu labāku un savlaicīgāku prasmju apzināšanu, pamatojoties uz esošajiem kvantitatīvajiem un kvalitatīvajiem prasmju apzināšanas avotiem un papildinot tos.

— Turpināt integrēt un palielināt regulāru prasmju apzināšanas izmantošanu valsts, reģionālo un vietējo prasmju un ekonomikas attīstības stratēģiju (pār)izstrādē tādās jomās kā mūžilga profesionālā orientācija, pārorientēšanās un pāreja no vienas darbavietas uz citu, kā arī nākotnes prasībām atbilstošu izglītības un mācību programmu izstrādē un attīstīšanā.

Briselē, 2026. gada 9. martā

Padomes vārdā –

priekšsēdētājs

M. MOUSHOUTTAS

([33]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10779-2024-INIT/lv/pdf.